

Το Κέρδος της Απώλειας

/ Γνώμες

Υπάρχει μια αλήθεια, μια από τις σκληρές και ατράνταχτες πραγματικότητες που φωλιάζουν στις σχισμές της συνείδησης και περιμένουν την κατάλληλη νύχτα, νύχτα που διψά για αίμα και υπόσχεται ψεύτικες αυγές, για να αναδυθούν πληρέστερες και αμετάκλητες, σαν θεϊκή απόφαση.

• *Του Επισκόπου Μελιτηνής Μαξίμου*

Αυτή η αλήθεια εγκαινιάζεται με μια πρόσκληση που ηχεί σαν καταδίκη: «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν». Ακριβώς εδώ, σε αυτή την πρώτη, σχεδόν βίαιη αποκοπή, θεμελιώνεται ολόκληρο το παράδοξο οικοδόμημα της χριστιανικής πίστης.

Διότι δεν μας ζητείται απλώς μία διόρθωση ή μία ηθική βελτίωση ή η προσθήκη

κάποιας αρετής στο ήδη υπάρχον οικοδόμημα του εγώ, αλλά η ίδια η κατεδάφισή του. Μια ολοκληρωτική άρνηση, όχι του αμαρτωλού παρελθόντος μας, αλλά του ίδιου του πυρήνα που ονομάζουμε «εαυτόν», αυτού του νευρώδους αθροίσματος επιθυμιών, φόβων, αναμνήσεων και προβολών που επιμένουμε να θεωρούμε ως την ταυτότητά μας.

Και ο σύγχρονος άνθρωπος, αυτό το πλάσμα που θεοποίησε την αυτοπραγμάτωση και ανήγαγε την ψυχολογική του ακεραιότητα σε ύψιστο αγαθό, στέκεται ενώπιον αυτής της φωνής με την αμηχανία ενός εμπόρου από τον οποίο ζητούν να κάψει τα εμπορεύματά του για να κερδίσει. Πώς να αρνηθείς τον εαυτό σου, όταν ολόκληρος ο πολιτισμός σου είναι μία συνεχής και αγχώδης προσπάθεια να τον ορίσεις, να τον εκφράσεις, να τον θεραπεύσεις, να τον αναδείξεις;

Η καθημερινότητά μας είναι ένας λαβύρινθος από καθρέφτες, όπου κάθε επιφάνεια αντανακλά μία εκδοχή του εγώ που μελετάμε προσεκτικά πως να το συντηρήσουμε. Αλλά η πρόσκληση παραμένει, μια σιωπή που δαγκώνει μέσα στον ακατάστατο θόρυβο της αυτοαναφορικότητας.

Να σηκώσεις τον σταυρό σου. Όχι έναν σταυρό συμβολικό, ένα κόσμημα γύρω από τον λαιμό ή μία αφηρημένη έννοια πόνου, αλλά τον δικό σου σταυρό – αυτήν ακριβώς την κατασκευή από αποτυχία, πόνο, θνητότητα και προδοσία που συνιστά το ατομικό μας πεπρωμένο. Να τον αναλάβεις, όχι με την παθητικότητα του θύματος, αλλά με την ενεργητική βούληση εκείνου που βλέπει στο ξύλο του μαρτυρίου τη μοναδική οδό προς τη δόξα. Διότι μέσα από το αίμα που κυλά από αυτόν, αποκαλύπτεται μία χαρτογραφία οδύνης, η οποία όμως οδηγεί σε έναν αχαρτογράφητο τόπο.

Η λογική του κόσμου είναι απλή, σχεδόν χυδαία στην αριθμητική της καθαρότητα: κέρδος και ζημία. Να σώσεις την ψυχή σου, να τη διαφυλάξεις από τη φθορά, να τη θωρακίσεις κατά των απωλειών. Και έρχεται ο Χριστός με μία αντιστροφή που μοιάζει με παραφροσύνη και κηρύττει ότι όποιος θέλει να σώσει αυτή την ψυχή, θα τη χάσει. Και όποιος τη χάσει, για Εκείνον, αυτός και μόνο αυτός θα τη βρει.

Είναι μία οικονομία σωτηρίας που λειτουργεί σύμφωνα με τους κανόνες του αντί-κόσμου. Η απώλεια γίνεται επένδυση, ο θάνατος γίνεται ζωή. Ο Ωριγένης, βυθιζόμενος σε αυτή την ίδια συγκλονιστική αντιστροφή, το διατυπώνει με ακρίβεια που κόβει την ανάσα, λέγοντας ότι εάν θέλουμε να σώσουμε την ψυχή μας για να την απολαύσουμε καλύτερη, πρέπει να τη χάσουμε διά του μαρτυρίου «Εἰ θέλομεν ἡμῶν σῶσαι τὴν ψυχὴν, ἵνα αὐτὴν ἀπολάβωμεν κρείττονα ψυχῆς, μαρτυρίῳ ἀπολέσωμεν αὐτήν».[1] Και το μαρτύριο εδώ ξεπερνά τη σωματική εξόντωση και αγγίζει την καθημερινή, συνειδητή νέκρωση του θελήματος, τη

σταθερή επιλογή της αγάπης έναντι της απομόνωσης και της αυτοσυντήρησης.

Πράγματι, «τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἔὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ»; Το ερώτημα δεν είναι ρητορικό, είναι ένας υπαρξιακός ζυγός πάνω στον οποίο τίθενται τα πάντα. Ο «κόσμος όλος» δεν είναι παρά το άθροισμα των πεπερασμένων επιθυμιών, η εξουσία, η απόλαυση, η γνώση που δεν οδηγεί στην αγάπη, η ασφάλεια που οικοδομείται πάνω στην άμμο. Και από την άλλη πλευρά, η ψυχή. Όχι ως μία αόριστη φιλοσοφική έννοια, αλλά ως αυτή η ίδια η δυνατότητα κοινωνίας με τον Θεό, ως το κατ' εικόνα που φέρουμε σαν σφραγίδα και πληγή. Τι αντάλλαγμα μπορεί να δοθεί για αυτό; Κανένα. Κάθε προσπάθεια εξαγοράς της είναι ήδη η απώλειά της.

Βλέπουμε λοιπόν γύρω μας, και ίσως μέσα μας -αν είμαστε αρκετά γενναίοι για να δούμε- ανθρώπους που κέρδισαν τον κόσμο τους. Έχουν την επιτυχία, την αναγνώριση, την ευμάρεια. Αλλά τα πρόσωπά τους είναι πολλές φορές προσωπείο θανάτου, τα μάτια τους σκιά σπασμένου καθρέφτη, διότι στην πορεία αντάλλαξαν το άπειρο με το εφήμερο, πούλησαν την ψυχή τους όχι στον διάβολο, αλλά στην πολύ πιο πεζή και φαιά τυραννία του εγώ τους.

Η ομολογία ενώπιον των ανθρώπων και η ομολογία του Υιού ενώπιον του Πατρός συνδέονται με μία κλωστή αόρατη μεν αλλά άρρηκτη. Το να ντρέπεσαι τον Χριστό και τους λόγους του «έν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ» δεν είναι μία απλή πράξη δειλίας. Είναι βαθύτερη μεταφυσική επιλογή. Είναι προσπάθεια να κρατάς και τους δύο κόσμους, να είσαι ευάρεστος και στον Θεό και στον Καίσαρα, να απολαμβάνεις την παρηγοριά της πίστης στην ιδιωτική σφαίρα, χωρίς όμως να της επιτρέπεις να διαβρώσει τη δημόσια εικόνα σου, την κοινωνική θέση, την επαγγελματική πρόοδο.

Είναι υποκρισία, όχι με τη μορφή κραυγαλέας θεατρικότητας, αλλά με τη μορφή διακριτικής, καλοαναθρεμμένης σχιζοφρένειας. Και η απόκριση είναι απόλυτη: όποιος με ντραπεί, θα τον ντραπώ και εγώ. Διότι η Βασιλεία του Θεού δεν είναι ένα κλειστό κλαμπ ηθικά άμεπτων, αλλά ούτε και σαλόνι χλιαρών. Απαιτεί ολότητα, απόφαση που διαπερνά κάθε πτυχή της ύπαρξης. Είναι ένας βρόχος φωτός που σε συλλαμβάνει για να σε ελευθερώσει.

Και μέσα σε αυτή την ατμόσφαιρα της απόλυτης απαίτησης, πέφτει σαν δροσερή πνοή μετά από καύσωνα, η τελευταία, αινιγματική υπόσχεση: ότι ορισμένοι από τους παρισταμένους δεν θα γευτούν θάνατο μέχρι να δουν τη Βασιλεία να έρχεται «έν δυνάμει». Δεν είναι υπόσχεση αθανασίας πάνω στη γη. Είναι κάτι απείρως σπουδαιότερο. Είναι διαβεβαίωση ότι η Βασιλεία δεν είναι μόνο μελλοντική ανταμοιβή, αλλά παρούσα πραγματικότητα, δύναμη που εισβάλλει στον χρόνο,

σπέρμα που διαρρηγνύει το χώμα της ιστορίας.

Μπορεί κάποιος να τη δει στη Μεταμόρφωση που θα ακολουθήσει, μπορεί να την αισθανθεί στην κοινότητα της αγάπης, μπορεί να τη βιώσει στην προσωπική νέκρωση που οδηγεί σε ανάσταση. Είναι φως στο βάθος, που όμως φωτίζει ήδη τα βήματά μας στο παρόν. Και μέσα στην κατεστραμμένη λύπη του κόσμου, μέσα στη σιωπή του χάους που απειλεί να μας καταπιεί, αυτή η παρουσία είναι η μόνη εγγύηση ότι η απώλεια του εαυτού δεν είναι ένα άλμα στο κενό, αλλά είσοδος στη μόνη πραγματικότητα που δεν φθείρεται.

—

[1] Ωριγένης, Τὰ Εὐρισκόμενα Πάντα, ἐν *Patrologiae Cursus Completus: Series Graeca*, ἐπιμ. Jacques-Paul Migne, τ. 11 (Paris: J.-P. Migne, 1857), 580.